

Informationsteknologiens potentialer er ikke realiseret. Hverken pædagogisk eller samfundsmæssigt. Vi har endnu det bedste til gode. Men det kræver politisk vilje at få det frem, siger lektor Søren Langager.

En ny dannelsestid i et nyt kaos Af Henrik Palle

* Når informationsteknologiens mere dagligdags former beskrives, er ord som kaotisk, uoverskuelig, usystematisk og anarkistisk hyppigt forekommende. Informationerne på World Wide Web ligger 'hulter til bulter'. Unge mennesker chatter i 'øst og vest' i chatrooms uden klar geografisk forankring eller bevæger sig rundt i mystiske spiluniverser befolket med sæere væsner. »Verden er blevet kaotisk på ny. På ny intonerer heftige klange«, skrev digteren Tom Kristensen i symboldigtet "Landet Atlantis" allerede i begyndelsen af forrige århundrede. Det kaos, Kristensen henviste til, var den moderne verden, således som den tog sig ud efter Første Verdenskrig: En virkelighed med film, telefoner og flyvemaskiner som det modernes symboler – noget vi ret hurtigt vænnede os til. Det ny kaos, som vi endnu ikke har lært at forholde os til, er informationsalderens lydløse teknologiske syndflod, som har oversvømmet offentlighed, privatsfære og erhvervsliv med bits og bytes og gjort computere til så godt som alle menneskers daglige arbejdsredskab, kommunikationsinstrument og legetøj.

Og meningerne om dette er i den grad delte. Nogle ser det som et ubetinget gode med al denne teknik og de uendelige mængder af information, som bliver tilgængelige for alle og enhver. Men andre er bekymrede, angste og urolige over, hvad teknologien gør ved os og vores måde at være mennesker på. Ikke mindst med hensyn til ungdommen. De unge bliver ukoncentrerede, mister evnen til at fokusere – og bliver måske uddannelsesmæssigt tabere af den grund, lyder det.

Sidstnævnte holdning skal man ikke forvente at høre, hvis man spørger cand.mag. i dansk og pædagogik og lektor på Danmarks Pædagogiske Universitet Søren Langager. Han har indtaget en bevidst positiv holdning til teknologien og de muligheder, den åbner for læring.

»Når man ser på den måde, hvorpå informationsteknologien beskrives i dag, er det påfaldende, hvordan billedet af den, ligner billedet af de unge mennesker, man har problemer med i undervisningssystemet. Flere og flere unge bliver marginaliserede i dag; men spørgsmålet er, om ikke det skyldes selve den undervisnings- og læringskultur, vi har raffineret op gennem de sidste hundrede år. Den baserer sig jo i den grad på lineær progression i indlæringen, på samtidig tilstedeværelse – men vores verden, og de nye digitale medier, er jo karakteriseret ved netop asynkronitet, ikke stedbundethed – præcis det som også gør sig gældende for de børn og unge, der har problemer i skolesystemet«, siger Søren Langager.

Viden på egne præmisser

Udgangspunktet for Søren Langager er 20 års socialpædagogisk forskning og erfaringer med især tre specialgrupper: sindslidende, ikke bogligt begavede og adfærdsvanskelige eller som han selv kalder dem, de skæve, de anderledes og de veloplagte. De sindslidende, som ikke kan forholde sig til det lineære i læringskulturen og samfundet i det hele taget, de anderledes, som får problemer, fordi de ikke behersker det skriftsprog, der er alfa og omega i det industrielle samfunds læringslogik, og endelig de veloplagte, som godt vil og kan selv, men som bare vil noget andet og gør det. I den måde vi har tilrettelagt vores samfund på, passer disse grupper ikke ind; men det kunne de måske komme til, hvis vi tog ved lære af dem og informationsteknologien, mener Søren Langager.

»Vi står i et skisma i dag, som går ud på, at der tegner sig konturer af nogle nye indlæringsmuligheder – det man kalder for vilde læreprocesser – som har vanskeligt ved at sætte sig igennem, fordi man overfører de gamle strukturer til den ny teknologi. Nettet,

chat og andre digitale medier egner sig til, at man tilegner sig viden på egne præmisser ved at gå på opdagelse efter det uventede og tillægger dette en værdi; men brugen af informationsteknologi i undervisningssystemet har ikke den præmis med. Tværtimod ser vi bare, at teknologien indpasses i de eksisterende strukturer og bruges til blot og bar automatisering af traditionelt arbejde. Tekstbehandling har stave- og grammatikkontrol, man tilsætter lidt billeder og lyd til traditionel tekst og kalder det for multimedia, eller man sender tekst og billeder via nettet og kalder det fjernundervisning. Men i selve strukturen har man intet ændret, og man satser stadig på indlæring af de hævdundne færdigheder som læsning, skrivning og regning. Og fordi man ser en øget marginalisering i skolen, bliver der rejst krav om stramning: Forældre skal lære at opdrage deres børn, lærerne skal fokusere mere på færdighedsindlæring og så videre. Men det fører blot til, at man producerer endnu flere grupper af tabere. Og det til og med i en tid, hvor selve normaliteten anfægtes, hvor det så at sige bliver mindre og mindre normalt at være normal«, siger Søren Langager.

Ifølge Langager har vi slet ikke blik for en række af de andre kompetencer, som de marginaliserede grupper besidder og som de blandt andet demonstrerer i deres omgang med informationsteknologien. Fordi de fungerer efter en anden logik. Som eksempel nævner han computerspil, der ofte stiller meget høje krav til spillernes abstraktionsevne, og som fordrer både intellektuelle og motoriske færdigheder. Eller manøvrering på nettet der på én gang nødvendiggør fokus og det modsatte.

»Der er tale om særdeles relevante kompetencer. De er blot ikke meriterende, fordi de udspringer af en ganske anden logik. Og her er vi igen ved sammenhængen mellem beskrivelsen af de digitale medier; det handler om at gå på opdagelse, om mangel

Det ny kaos, som vi endnu ikke har lært at forholde os til, er informationsalderens lydløse teknologiske syndflod, som har gjort computere til så godt som alle menneskers daglige arbejdsredskab, kommunikationsinstrument og legetøj.

på koncentration. Hvis man er i besiddelse af sådanne færdigheder er man måske bedre i stand til at gå på opdagelse i en uoverskuelig verden, sådan som små børn gør det. De kan springe fra det ene til det andet og det tredje og skabe en meningsfuld syntese af det. Hvis vi anerkendte sådanne kompetencer og integrerede dem i vort uddannelsessystem, ville vi kunne integrere langt flere», siger Søren Langager.

I en sådan snak om omkalfatring af uddannelsessystemet kommer man selvfølgelig ikke uden om skolelærerne. Og det har da heller ikke skortet på kritikken af denne faggruppe i de senere år. Men Søren Langager mener ikke problemet ligger dér:

»Lærerne er jo blot agenter for omverdenens direkte forventninger. De er under pres fra det politiske i form af forældrebestyrelser og undervisningssystemet. Og her mødes de med krav om re-traditionalisering af undervisningsformerne, hvilket i virkeligheden blot afspejler et misforhold mellem kulturen og den faktiske verden. Forståelsen af læring er smal og stadig bundet op omkring eksempelvis skriften: Men med informationsteknologien har vi jo fået en unik ressource til at sætte os ud over dette forhold. Teknologien giver os jo et såkaldt monomedium«, siger Søren Langager.

Viljen til at kommunikere

»Monomedium vil sige noget, der gør det muligt automatisk at oversætte fra én kommunikationsstruktur til en anden. Eksempelvis gør syntetisk tale det muligt at tale til sin computer i stedet for at bruge tastaturet. Og kan man ikke læse, er computeren i stand til at læse teksten op. På et tidspunkt vil teknologien også kunne simultanoversætte mellem forskellige sprog. Og alt dette kommer til at betyde, at beherskelsen af de traditionelle kommunikationsfærdigheder bliver sekundær. Det centrale bliver i

stedet evnen til at ville kommunikere – det at man vil sige noget til nogen. Og det er et fantastisk nybrud i forhold til en logik, der ellers har eksisteret siden Gutenberg opfandt bogtrykkerkunsten«, siger Søren Langager.

At dette er fremtidsmusik er Søren Langager sig dog uhyre bevidst. Men han fastholder, som han siger det, »en bevidst jubeloptimisme i tilgangen«.

»Men der er selvfølgelig massive interesser i at fastholde de digitale medier i det traditionelle samfund for derved at bevare dette. Blandt andet den internationale monopolkapitalisme og koncerner som eksempelvis Microsoft og andre IT-giganter. Derfor skelner jeg også meget bevidst mellem et aktuelt nu og så et længere perspektiv: Et er og et kunne være. Men det må kunne lade sig gøre. Naturligvis lader det sig ikke gøre 'over night' sådan at lave det hele om. Men det bør være muligt at implementere nicher i læringskulturen, hvor en mere eksperimentel tilgang nyder fremme«, siger Søren Langager.

I dag er det ifølge Søren Langager stadig sådan, at computeren opfattes som en kombination af en skrivemaskine og et fjernsyn. Og derved fastholdes teknologien som et redskab i det traditionelles tjeneste.

»Imidlertid åbner teknologien for nogle helt nye dannelsesprocesser. Man får så at sige hele dannelsesvejen forærende, fordi det lige med ét ligger foran næsen på dig – det hele. I og med at færdighedsindlæringen bliver sekundær åbnes muligheden for, at det, som ellers har foregået i pauser, stilles i centrum: Filosofien, historien, fortællingen. Hele det æstetiske felt. Ved at surfe rundt på nettet, kan du sammensætte din egen historie. Til gengæld skaber det så også nogle andre problemer. Man bliver nemlig i en sådan situation nødt til at opprioritere den kritiske sans. Forudsætningen for det dannede menneske er det kritiske menneske. Skolens opgave vil være at stimulere det kritiske element og lære

folk, at de kan få viden om verden«, siger Søren Langager.

Det kræver imidlertid, at den generelle holdning til teknologien ændrer sig. For folk er alt for optagede af de negative sider.

»De fleste ser kun problemerne og opfatter mange sider af teknologien som u hensigtsmæssige. Udover det 'smarte', altså stavekontrol og så videre, rettes opmærksomheden mod teknologiens forstyrrende karakter. Mobiltelefoner, der ringer hele tiden. E-mail som forhindrer folk i at passe deres arbejde. Chat, hvor man ikke ved, hvem man i virkeligheden taler med. Men man overser, at eksempelvis sindslidende kan have god gavn af e-mail, og at mange af de marginaliserede unge kommunikerer på livet løs ved teknologiens hjælp. Der er et potentiale i teknologien, hvis vi vælger at realisere det. Det kræver bare vilje. Ikke mindst politisk. Og så kræver det, at man holder op med at tale om så og så mange computere og i stedet begynder at tænke over, hvordan vi kan bruge de digitale medier positivt. For vi kan realisere en ny dannelseskultur på grundlag af kaos«, siger Søren Langager. ●